

II. ULUSAL AKDENİZ ORMAN VE ÇEVRE SEMPOZYUMU

“Akdeniz ormanlarının geleceği: Sürdürülebilir toplum ve çevre”
22-24 Ekim 2014 - Isparta

Camili Biyosfer Rezerv Alanının Sosyal Dokusu ve Yönetimsel Sorunları

Sevim İNANÇ

Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Ekonomisi Anabilim Dalı, ARTVİN
İletişim yazarı: inanc_sevim@hotmail.com

Özet

Günümüzde özellikle yönetim alanında katılımcılık ve yönetişim gibi yaklaşımlar yaygın söylem ve ilkeler haline gelmiş bulunmaktadır. Doğanın ve doğal kaynakların korunması ve kullanımında da (yönetiminde) son yıllarda öne çıkan bir yaklaşım olan katılımcılık; bu kaynakların planlanması ve yönetiminde ilgi gruplarının görüş ve önerilerinin alınarak bütün süreçlerde söz ve sorumluluk sahibi olma durumunu anlatmaktadır aslında. Bu doğrultuda bir yaklaşımın ürünü olarak UNESCO'nun İnsan ve Biyosfer Programı kapsamında sürdürülen Biyosfer Rezerv Alanı uygulamaları da doğa korumada söz konusu yeni yaklaşımın ürünü olmaktadır. Biyosfer Rezervleri klasik doğa koruma anlayışından farklı olarak adem-i merkezîyetçi, izole bir koruma anlayışından kurtulmuş, yerel halkı ve diğer ilgi gruplarını da dikkate alan, insan faaliyetleri ve doğal yapının uyumlaştırıldığı, koruma ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlarının birlikte uygulanmaya çalışıldığı alanlardır. UNESCO MaB Sekreteryası tarafından 29/06/2005 tarihinde ilan edilen ve ülkemizin ilk ve tek Biyosfer Rezerv Alanı olan Camili Havzası; Artvin ili Borçka İlçesine bağlı olup, havzada 6 köyde bulunmaktadır. Bu köyler Camili, Düzenli, Efeler, Kayalar, Maral, Uğur köyleridir. Bu köylerde toplam 1280 orman köylüsü yaşamaktadır. Yöre halkının başlıca geçim kaynakları fındıkçılık başta olma üzere tarım ve hayvancılıktır. Son yıllarda turizm ve arıcılıkta önemli geçim olanakları olarak öne çıkmaktadır. Bölgede 2000 yılından bu yana Küresel Çevre Fonu (GEF) desteği ile yürütülen Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi ile alanın yönetimiyle ilgili taslak havza yönetim planı hazırlanmıştır. 12/06/2012 tarihinde de havzanın yönetiminin nasıl olacağı konusunda Borçka Kaymakamlığında yapılan toplantıya DKMP Genel Müdür Yardımcısı, Borçka Kaymakamı, 12. Bölge Müdürü, Artvin Orman Bölge Müdürü ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri ile STK'lar ve havza içerisinde yer alan Camili, Düzenli, Efeler, Kayalar, Maral ve Uğur Köy Muhtarları katılmıştır. Toplantıda Çoruh Havzası Planının yapıldığı ve Camili Havzasının ise Çoruh Havza Planının içerisinde Mikro Havza olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve katılanların görüş ve önerileri alındıktan sonra bir sonraki toplantıya revize bir mikro havza yönetim planının ortaya çıkacağı belirtilmiştir. Camili Biyosfer Rezerv Alanı Yönetimi Planı Çalışmalarında ve Yönetiminde İlgi Gruplarının Katkı ve Katılımlarının Araştırılması amacıyla önce konu hakkında literatür taraması yapıldıktan ve özetlendikten sonra yukarıda bahsi geçen toplantı, planlanan ve planlanacak toplantılar ile sonraki süreçlerde ilgi gruplarının katkıları, katılımları ve bunun yönetim planı ve yönetimdeki etkisi ile katılımcılığın hangi boyutlarda sağlandığı araştırılacak; eksik, yanlış veya başarılı uygulamalar tespit edilecek ve bu sonuçlara göre önerilerle çalışmanın tamamlanacaktır. Ülkemizde yeni olan bu çalışma alanında sonraki çalışma ve uygulamalara örnek teşkil ederek korunan alanların yönetilmesi çalışmalarına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Korunan Alanlar, Sürdürülebilir Yönetim, Biyosfer Rezervi, Yönetim Planı, Katılımcılık

1. GİRİŞ

Geçimimizi sağlayan, hatta yaşam için gerekli olan doğal kaynaklar, giderek artan bir hızla yok olmaktadır. Bu kaynakların hizmetlerine muhtaç olunan dünyamızda, kaynaklar kendilerine yenileme fırsatı tanınmadan kullanılmaktadır. Doğal kaynakların bu denli aşırı kullanımı ve doğurduğu sonuçlar artık her gün gündemi meşgul etmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte hızlanan doğal kaynakların tüketimi, bir takım koruma faaliyetlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu faaliyetler sonucunda biyolojik çeşitliliği ve sürdürülebilirliği korumanın en etkili yollarından biri olarak, belirlenen doğal yaşam alanlarının, milli park, tabiatı koruma alanı gibi yasal statülerle koruma altına alınması olmaktadır. Genel olarak korunan alanlar olarak tanımlanan bu önemli ve değerli alanlar, doğal mirası yerinde yönetmenin en etkin araçlarından olup ulusal ve uluslararası doğa koruma stratejilerinin köşe taşlarıdır (Dudley et al., 2005; Dudley, 2008).

Korunan alanlar tarihinde çok daha yeni bir kavram olan biyosfer rezervi kavramı ise, özellikle koruma-kullanma ilkesinin uygulandığı bir korunan alan şeklidir. Doğal ya da kültürel kaynaklar veya her ikisinin bir arada bulunduğu bölgeler, günümüzün çeşitli amaçlarla en fazla talep ve ne yazık ki tahrip edilen yerleri konumundadır. Doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı son yıllarda üzerinde en fazla çalışılan konular durumuna gelmiştir (Kurdoğlu, 2002). Camili Havzası sahip olduğu kaynak değerleri ile sadece ulusal değil aynı zamanda uluslararası öneme sahip bir alandır. Çalışma alanı olarak seçilen bu alanın biyosfer rezerv alanı ilan edilmesine rağmen, yönetim planının onaylanmaması ve bunun sonucunda resmi bir koruma statüsüne sahip olmaması da ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Günümüzde doğal kaynakların koruma-kullanma dengesi içinde sürdürülebilir kullanımı önem kazanmıştır. Bu anlamda biyosfer rezervleri, merkezlerinde oluşturulan mutlak koruma alanının etrafında kalkınmanın gerçekleştirilebildiği, koruma-kullanma ilkesine en uygun korunan alan yapısını oluşturmaktadır.

1.1. Korunan Alan Kavramı

Koruma ve korunan alanlarla ilgili tartışmalar, yeni olgular değildir. Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında günümüz anlam ve yaklaşımından büyük farklılıklar gösterse de korumanın iki bin yıldan daha eski olduğu söylenebilir.

Modern bir koruma anlayışı 1800'lerin başında ortaya çıkmaya başlamış ve 1900'lü yıllarda doğa koruma bir disiplin olarak kabul edilmiştir (Ülgen ve Zeydanlı, 2008). Bugünkü koruma statüleri içerisindeki türleri korumanın dışında alansal korumanın temeli ya da ilki Milli Parklardır. 1872 yılında da Amerikan Kongresi Dünya'nın ilk milli parkı olarak 8670 km² büyüklüğündeki Yellow Stone Milli Parkı'nı ilan etmiştir (Yücel, 1999). 1962 yılında dünyanın sadece % 3'ünü kaplayan 1000 korunan alan varken, 2010 yılı verilerine göre dünyada bulunan yaklaşık 147.000 korunan alan dünyanın %13'ünden fazlasını kaplamaktadır ki bu da Afrika kıtasından büyük bir alan demektir (IUCN, 2011). Bu konuda Dünyadaki en etkin kurumların başında gelen Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN) 'in yaptığı tanıma göre korunan alanları; *"Doğanın ve ilişkili ekosistem servisleri / hizmetleri ve kültürel değerlerin uzun vadeli korunması amacıyla açıkça tanımlanmış coğrafi sınırları olan, tanınmış, adanmışlık içeren ve yasal veya diğer etkin yöntemlerle yönetilen alandır"* şeklinde ifade edilmiştir.

Korunan alanlar (milli parklar, yaban hayatı koruma sahaları, yabanıl alanlar, vb) ulusal ve uluslararası doğa koruma stratejilerinin köşe taşlarıdır.

1.2. Korunan Alanların Yönetimi

Korunan alanlar, geçmişte yalnızca insan faaliyetlerinin yasaklandığı ya da sınırlandırıldığı alanlardı. Ancak salt bu yaklaşımla koruma, süreç içinde toplulukların alan içinde ve civarında yaşadıkları yerlerde başarılı sonuçlar ortaya koymamıştır.

Bu durum, korunan alanlar için klasik ve merkezîyetçi koruma yaklaşımları yerine; yeni, daha etkili ve yerelden koruma ve planlama araçlarının gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu yaklaşım, bir planlamayı yani yönetime ilişkin kararların tüm ilgi gruplarının desteği ve paylaşımı ile alındığı katılımcı yönetim planlarını gerektirmektedir. Bu yeni yaklaşımla ortaya konan katılımcı yönetim planları, korunan alanların politika, strateji ve yönetim programlarını, sürdürülebilir kalkınma boyutu ile tanımlayan ve akılcı kullanımı sağlayan araçlardır.

Koruma yönetimi hiç dokunmadan gerçekleştirilecek mutlak korumadan, faydalanarak korumaya ve sürdürülebilir kalkınmaya kadar çok geniş bir yelpazede değerlendirilebilir (Zeydanlı, 2008). Dünyanın farklı ülkelerinde milli park ve benzeri korunan alanların isimlerinde, statülerinde farklılıklar (dünyada 140 adet farklı koruma statüsünden bahsedilmektedir) olmakla birlikte, genel olarak IUCN'nin belirlemiş olduğu 6 adet sınıf belirli oranlarda benzerlik göstermektedir. Bu sınıflar birer yönetim statüsü olmayıp, farklı koruma statülerinin birbirleriyle çakışmaması ve birbirlerini tamamlayacak özellikte olması için yönetim içerikleri açısından değerlendirmede kullanılabilir bir rehberdir (Zeydanlı, 2008).

Tüm dünyada yer alan korunan alanlar için etkin yönetim planlarının yapılması oldukça öncelikli bir konudur. Yönetim planlarının ortaya konması süreci; korunan alan yöneticilerinin alandaki doğal ve kültürel kaynakları tanımalarına, söz konusu kaynaklar için tehdit unsurlarını belirlemelerine ve uzun vadeli bir koruma için stratejiler ile uygulama planlarını geliştirilmelerine yardım eder (Ervin et al., 2010:33). Yönetim planı, korunan alanının gelecekte ulaşması istenen durumunu ve bu geleceğe ulaşmak için en etkin ve adil yolu gösterir. Politikalar, antlaşmalar, stratejiler, yatırım planları ve yasal ihtiyaçlar gibi diğer plan ve belgelerin yorum ve entegrasyonunu sağlar.

1.3. Türkiye'deki Korunan Alanların Yapısı

Türkiye, tarihi ve sosyal açılarından olduğu gibi biyolojik çeşitlilik açısından da bir köprü ve kavşak noktası olarak yeryüzündeki 37 ayrı bitki coğrafyası bölgesinden üçünün (Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan) kesiştiği coğrafya olması nedeniyle zengin bir biyolojik çeşitliliğe sahiptir. Ayrıca dünyada acil koruma altına alınması gereken biyolojik çeşitlilik açısından zengin 34 sıcak noktadan üçü de (Kafkasya, Akdeniz, İran-Anadolu) Türkiye'de bulunuyor. Bu özelliği ile Türkiye, Çin ve Güney Afrika ile birlikte, sınırları içinde üç sıcak nokta barındıran üç ülkeden biri olan Türkiye, endemik türleri ile kendi kuşağında biyolojik çeşitlilik açısından en önemli ülkelerden biridir (DKMP, 2013-2014).

Ülkemizin ev sahipliği yaptığı biyolojik çeşitlilik değerleri farklı koruma alanı statüleri ve farklı kanunlarla koruma altındadır. Bu koruma statülerinin bir kısmı ulusal mevzuata göre, bir kısmı da uluslararası sözleşmelere dayanarak oluşturulmuştur. Genel Müdürlüğümüzce 2012 yılı içerisinde "Türkiye'nin Korunan Alanları Bilgi Sistemi" Projesi kapsamında gerçekleştirilen çalışmayla ülkemizin karasal korunan alan büyüklüğü 5 milyon 647 bin 568 hektar olarak tespit edilmiştir. Bu alanın ülke yüzölçümüne oranı % 7,24'tür (DKMP, 2013-2014)

Tablo 1. Türkiye’de Korunan Alanlar Listesi

Korunan Alan Türü	Sayısı	Değeri
Milli Park	41	Ulusal
Tabiatı Koruma Alanı	31	Ulusal
Tabiat Parkı	184	Ulusal
Tabiat Anıtı	107	Ulusal
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	80	Ulusal
Muhafaza Ormanı	58	Ulusal
Doğal Sit	1273	Ulusal
Özel Çevre Koruma Bölgesi	15	Bölgesel
Ramsar Alanı	14	Küresel
Biyosfer Rezervi Küresel	1	Küresel
Dünya Miras Alanı	11	Küresel

Kaynak:DKMP, 2014.

Türkiye’de ilk alansal korumaya yönelik milli park kavramının yasalarda yer alması ilk kez 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 25. Maddesi sayesinde olmuştur. Kanunun uygulanmaya başlanmasıyla 1958’de Yozgat Çamlığı, Türkiye’nin ilk Milli Parkı olarak ilan edilmiştir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007; Ezer, 2008). Günümüzde 2873 sayılı milli parklar kanununda yer alan korunan alanların haricinde Türkiye’de ulusal koruma statüleri ile korunan diğer alanlar; muhafaza ormanları, gen koruma ormanları, tohum meşcereleri, orman içi dinlenme yerleri, tohum bahçeleri, yaban hayatı geliştirme sahaları, yaban hayatı koruma sahaları, su ürünleri istihsal sahaları ve sit alanlarıdır. Ayrıca dünya miras alanları, özel çevre koruma bölgeleri, zümrüt ağı alanları, sulak alanlar/Ramsar alanları, biyosfer rezervi ve Natura 2000 alanları gibi Türkiye’nin de taraf olduğu sözleşmeler dâhilinde belirlenen uluslararası koruma statüleri de bulunmaktadır (Albayrak, 2010; Tane, 2008).

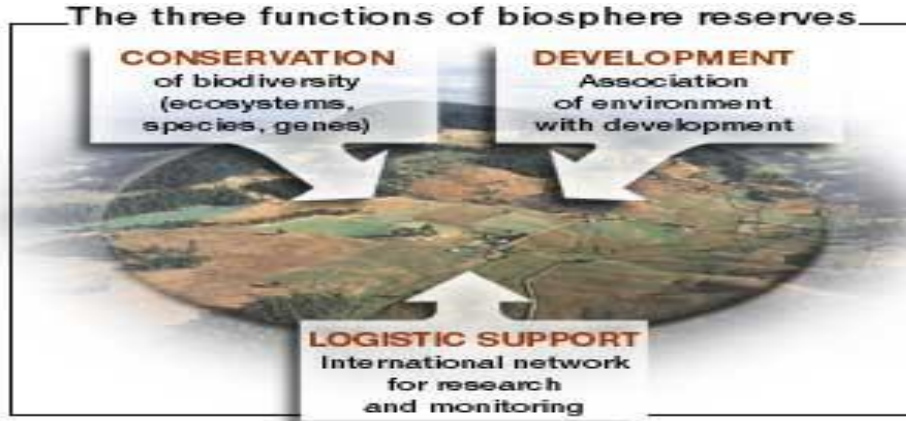
1.4. Biyosfer Rezervi Kavramı

Biyosfer rezervi; uluslararası öneme sahip ve UNESCO’nun İnsan ve Biyoküre Programı (MaB=Man and Biosphere) içerisinde yer alan karasal ve/veya kıyı ekosistemlerine sahip alanlardır. Tanım olarak Biyosfer Rezerv, “*Uluslararası öneme sahip ve karasal ve/veya kıyı ekosistemlerine sahip yerler olarak ve biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin devamlılığı arasındaki çatışmaların sürdürülebilir bir şekilde çözülmesine dönük temel bir yaklaşımdır*” olarak ifade edilmiştir (UNESCO, 2003). Biyosfer rezervleri; biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin devamlılığı arasındaki çatışmaların sürdürülebilir bir şekilde çözülmesine dönük temel bir yaklaşımdır. Diğer bir deyişle biyosfer rezervleri biyolojik çeşitliliğin korunması, ekonomik kalkınma ve kültürel değerlerin korunmasına dönük uygulamaların denendiği, seçildiği, sunulduğu ve geliştirildiği alanlardır (Zal, 2006). Buna göre; Biyosfer rezervlerinin amacı doğal ekosistemleri içinde bitki ve hayvan topluluklarının korunması ve genetik çeşitliliklerin güvence altına alınmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu amaçların gerçekleştirilebilmesi içinde veya çevresinde araştırma, eğitim ve öğretim imkânları da sağlanmaktadır (Koçdemir, 1994). Biyosfer Rezervi, birbirini tamamlayan ve karşılıklı destekleyen üç temel işlevi yerine getirmesi gerekmektedir:

- *Koruma (Conservation)*; Genetik varyasyonların, türlerin, ekosistemlerin ve peyzajların korunmasına katkıda bulunmak,
- *Kalkınma (Development)*; Ekonomik kalkınmayı ve insan gelişimini sürdürülebilir şekilde sosyo-kültürel ve ekolojik olarak desteklemek,

- *Lojistik (Logistic Support)*; Yerel, ulusal ve küresel ölçekte doğa koruma ve kalkınma çabalarına dönük bilimsel araştırma, izleme, eğitim ve bilgi değişimini desteklemek (Batisse, 1997).

Dünyada 1976 yılında Amerika'da ilan edilen ilk biyosfer rezervinden günümüze kadar birçok biyosfer rezervi ilan edilmiştir. UNESCO web sayfasında yer alan 2009 güncellemesine göre, Afrika'da 70, Arap Ülkelerinde 26, Asya ve Pasifik bölgesinde 105, Camili Biyosfer Rezerv Alanının da içinde bulunduğu Avrupa ve Kuzey Amerika bölgesinde 262, Latin Amerika ve Karayipler bölgesinde 104 olmak üzere, toplam 567 biyosfer rezervi bulunmaktadır.

Şekil 1. Biyosfer Rezervlerinin Temel İşlevleri (UNESCO-MaB, 2003)

1.5. Biyosfer Rezervi ile Korunan Alan İlişkisi

Bilindiği gibi IUCN'nin ölçütlerine göre milli parklarda koruma ön plandadır. Ülkemizde milli parklar içinde birçok yerleşim alanları da bulunmakta ve genellikle yöre halkının doğal kaynakları ve alanları kullanımları ile milli parkın koruma hedefleri arasında çelişkiler çıkmakta ve bu çelişkiler milli parkların yönetiminde büyük sorunlar yaratmaktadır. Yine aynı biçimde tabiatı koruma alanlarımız da verilen mutlak koruma görevini, benzer nedenlerle yerine getirememektedir. Bu nedenle biyosfer rezervleri önemli bir çözüm olarak değerlendirilebilir (Altan ve ark., 2004). Biyosfer rezerv uygulaması, korumaya dayanak oluşturan ana kaynak değerinden başlayarak yakın çevreye doğru bir arazi sınıflandırmasını ve bu sınıflandırmanın gerektirdiği koruma statüleri ve kullanım tip ve yoğunluklarını içerdiği için, koruma ve kullanım arasındaki çelişkileri en aza indirmede şu an için uygun bir araç olabilmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Bu çalışmada, "Camili'de bulunan 6 adet köylün sosyo ekonomik yapısı incelenmiştir. Yapılan çalışmada korunan alanlar, biyosfer rezervleri ve Camili Havzası ile ilgili kaynakça taraması yapılmıştır. Çalışmanın ikincil verileri, Artvin Orman Bölge Müdürlüğü'ne bağlı Borçka Orman İşletme Müdürlüğü ve işletme şefliklerinden temin edilmiştir. Çalışma alanı olan Camili Biyosfer Rezerv Alanı, Gürcistan sınırı ile Karçal Dağları arasında, 25.395 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Havza içerisinde Düzenli, Efeler, Kayalar, Camili, Maral ve Uğur olmak üzere altı köy bulunmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmını ise anket çalışmaları

oluşturmaktadır. Çalışma alanı ile ilgili bilgiler bölgedeki kamu kurum ve kuruluşlarından doğrudan ve yazılı kaynak taraması ile elde edilmiştir.

Camili Biyosfer Rezerv Alanının Tanıtımı

Camili; Conservation International, Dünya Bankası ve Küresel Çevre Fonu 14 tarafından belirlenen biyolojik açıdan zengin ve tehdit altında olan dünyadaki 25 karasal ekolojik bölgeden birinde yer alır. Ayrıca Camili Türkiye’de belirlenmiş olan 122 Önemli Bitki Alanından birisi olan “Karçal Dağları Önemli Bitki Alanı”nın da bir parçasıdır. Camili havzası, Kafkas Ekolojik Bölgesi içerisinde WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) tarafından uygulanan “Yüksek Koruma Değerli Ormanlar Projesi” kapsamında WWF tarafından izlenmektedir.

Camili, saf Kafkas arı ırkının varlığını sürdürdüğü bir alandır. Ayrıca, Camili Batı Paleartik bölgedeki en önemli süzülen kuş göç yollarından birisi üzerinde bulunduğu için küresel öneme sahiptir. Biyosfer rezervinde bulunan Efeler ve Golgit Tabiatı Koruma Alanları mutlak koruma zonu içerisinde yer almaktadır. Camili havzasında 6 köy bulunmaktadır ve bu altı köyde sürekli yaşayan insan sayısı, 1280 kişidir (300 hane). Yöre insanının başlıca geçim kaynakları fındık üretimi başta olmak üzere tarım ve hayvancılıktır. Bunlara son yıllarda gelişen turizm faaliyetleri ve ana arı ve bal üretimiyle şekillenen arıcılık da eklenebilir. Türkiye’nin ilk ve öncü biyosfer rezervi olan Camili Biyosfer Rezervi’nde 2000 yılından bu yana Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından Küresel Çevre Fonu (GEF) desteği ve hibe katkısıyla “Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi” Projesi yürütülmektedir.

Tablo 2. Biyosfer Rezerv Alanı içinde yer alan köylerin yıllara göre nüfus dağılımı

	Yıllar	2000	2007	2011	2012
<i>Kayalar</i>	<i>E</i>	39	44	44	38
	<i>B</i>	48	39	39	31
	<i>T</i>	87	83	83	69
<i>Uğurlu</i>	<i>E</i>	124	121	121	127
	<i>B</i>	135	104	104	107
	<i>T</i>	259	225	225	234
<i>Efeler</i>	<i>E</i>	100	96	96	100
	<i>B</i>	92	88	88	97
	<i>T</i>	192	184	184	197
<i>Maral</i>	<i>E</i>	126	124	124	117
	<i>B</i>	125	123	123	120
	<i>T</i>	251	247	247	237
<i>Camili</i>	<i>E</i>	90	85	95	86
	<i>B</i>	80	74	76	75
	<i>T</i>	170	159	171	161
<i>Düzenli</i>	<i>E</i>	115	112	119	114
	<i>B</i>	100	99	107	106
	<i>T</i>	215	211	226	220

Kaynakça: TÜİK, 2014.

2.2. Yöntem

Kaynakça taramasında, çalışma konusu ile ilgili yapılan projeler, araştırmalar, makaleler ve kitaplar taranmıştır. Bu araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan sorgulama kâğıdı (anket formu), ülkemizde benzer amaçla ele alınan çalışmalar incelenerek, araştırma bölgesinin sosyo-ekonomik özelliklerine göre düzenlenmiştir. Ayrıca, anket hazırlama esnasında birçok tez kaynaklarından da yararlanılmıştır.

Alanda yürütülen anket çalışmalarında, yerel halka anket çalışması uygulanmıştır. Alanda bulunan Kayalar ve Uğurlu köylerine gidilerek, köylülere bire bir şekilde uygulanmıştır. Sorgulama kâğıdı uygulanan bireyler tesadüfi olarak belirlenmiştir. Bu anket çalışması yöre halkını temsil ettiğine inanılan 120 kişiyle görüşülmüştür. Anketlerin değerlendirilmesinde SPSS 19.0 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için anket çalışmasıyla elde edilen verilerin çözümlemesi aşamasında Yüzde analizi yöntemi kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Demografik Özellikler İle İlgili Bulgular

Ankete katılan orman köylülerine, “Eğitim durumunuz nedir? Sorusuna; köylülerinin çoğunluğu ilköğretim mezunu (%39.2) iken, ikinci sırada % 35.8 ile lise mezunları yer almıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Köylerde yaşayan köylülerinin eğitim durumlarına ilişkin görüşler (%)

Eğitim Durumu	Tüm Köyler	
	Sayı	%
Okuma-yazma bilmiyor	9	7.5
Okuma-yazma biliyor ancak okul bitirmemiş	7	5.8
İlköğretim	47	39.2
Lise	43	35.8
Önlisans	3	2.5
Lisans	11	9.2
Lisansüstü	--	--
Toplam	120	100

3.2. Araştırma Alanı İle İlgili Bulgular

Ankete katılan orman köylülerine, “Köyünüze gelen turistler için hangi aktiviteler yapılmaktadır? sorusuna; alanda yaşayan köylülerin % 55.8 oranlarda doğa yürüyüşleri yaptıklarını ve fotoğraf çektiklerini cevaplarını vermişlerdir (Tablo 4).

Tablo 4. Biyosfer Rezerv alanında yer alan köylere gelen turistlerin aktivitelerine ilişkin görüşler (%)

Aktiviteler	Sayı	%
Doğa yürüyüşleri	67	55,8
Fotoğrafçılık	53	44,2
Diğer	--	--
Toplam	120	100

Ayrıca araştırma alanında yer alan orman köylülerine sorulan, “Köyünüzde geçiminizi sağlamak için hangi faaliyetleri yapıyorsunuz?” sorusuna; köylülerin % 41 gibi bir çoğunluk arıcılık faaliyeti ile ilgilendiklerini ifade ederken, % 30’u hayvancılıkla ilgilendiklerini % 22’si ise organik tarımla ilgilendiklerini belirtmişlerdir.

Ayrıca köylülere yakacak ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları sorulmuş çevre ormanlarından yararlanma şekilleri üzerinde fikir sahibi olmaya çalışılmıştır. Ankete katılan köylülerin %85,7’si yakacak ihtiyaçlarını öncelikli olarak çevredeki ormanlardan karşıladıklarını

söylerken kendi arazilerden karşılayanlar ikinci sırada orman işletmesinden karşıladıklarını söyleyenler ise 3. sırada yer almaktadır.

3.3. Biyosfer Rezerv Alanı İle İlgili Bulgular

Araştırma katılan orman köylülerine, “Sizce Biyosfer Rezerv Alanı nedir?” sorusuna; köylülerin çoğunluğu (% 93,3) ile çeşitli bitkilerin bir arada bulunduğu ve doğanın korunması anlamına geldikleri cevabını vermişlerdir. Köylerinin Biyosfer Rezerv alanı olmasından memnuniyet derecesini ortaya koymak için sorulan soruda % 93,5’i memnun olduğunu ve % 6,5 ‘i memnun olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca, memnun olanların çoğunluk olarak % 29’u bitki koruma ve doğa korumayı sağladığı cevabını vermişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5. Orman köylülerinin memnuniyet gerekçelerine ilişkin göstergeler(%)

Gerekçe	Sayı	%
Bitki Koruma	9	29
Bitki ve hayvanları koruma	4	13
Doğa koruma	9	29
HES önleme	3	9,7
Turist gelmesi	1	3,2
Turizmin artması-köy tanıtımı	1	3,2
Köy kalkınması	1	3,2
Köy temizliği	1	3,2
Toplam	30	100

Araştırma katılan orman köylülerine sorulan , “Köyünüz Biyosfer rezerv alanı ilan edildikten sonra köyünüzün korunması için çalışmalar yapıldı mı?” sorusuna; köylülerin %88,9’u evet, yapıldı cevaplarını vermişlerdir . Ayrıca, çalışmalar yapıldı diyen köylülerin %38,7’si arıcılıkla ilgili çalışmaların çoğunlukla yapıldığını ifade etmişlerdir.

Araştırma katılan orman köylülerine sorulan, “Köyünüzde yapılan çalışmalar sırasında çatışmalar meydana geldi mi?” sorusuna; köylülerin çoğunluğu % 61,1’i evet, çatışmalar meydana geldi cevaplarını vermişlerdir.

Yine, araştırmada çatışmalar meydana geldi diyenlerin çatışma nedenleri çoğunluk olarak %70 ile köylüye yeteri kadar söz hakkı verilmemesini ifade ederken ikinci sırada % 14.5 ile köylü için verilen sözlerin yerine getirilmemesi oldukları konusunda fikirlerini beyan etmişlerdir.

Araştırmada orman köylülerine sorulan, “Camili Biyosfer Rezerv alanı için Devlet- köy halkı işbirliği ile gerçekleştirilen çalışmalar var mıdır? sorusuna çoğunluk olarak %67,7’si çalışmaların yapıldığını ifade etmiştir. Yapılan çalışmaların % 51,6’sı arıcılık, % 3,2’si bitki türlerin korunması ve % 3,2’si yol yapımı çalışmalarının olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmada orman köylülerine sorulan, “Camili Biyosfer Rezerv alanı ilan edilmesinden sonrasında size tanınan hakların olumlu yada olumsuz yönleri nelerdir ? sorusuna çoğunluk olarak köye gelen turist sayısında yaşanan artış ve buna bağlı olarak yeni gelir kaynaklarının artması ayrıca köylerin devlet eliyle korunmasının bu anlamda yaşanan olumlu özellikler olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. Buna karşılık köye gelen yabancılar nedeniyle doğal çevrenin bozulması da yaşanan olumsuzluklara örnek olarak ifade edilmiştir.

Yine araştırmaya katılan orman köylülerine sorulan, “Camili yöresinin Biyosfer rezerv alanı ilan edilmesi ormanlardan faydalanmanızı kısıtladı mı? sorusuna çoğunluk olarak yüzdeliklerinde % 47,4’ü ve % 45,5’i kısıtlanmaların meydana gelmediğini ifade etmişlerdir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Korunan alanlardan biyosfer rezervlerinde de katılımcı yaklaşım en önemli unsurlardan biridir. Günümüzde 109 ülkeden 564 korunan alan, UNESCO tarafından biyosfer rezerv alanı olarak ilan edilmiştir (UNESCO, 2011). Ürdün hükümetinin desteği ile 1994 yılında başlayan ve 1998 yılında Dana bölgesinin Ürdün'ün ilk Biyosfer Rezervi olarak onaylanmasına olanak tanıyan GEF Projesi, Ortadoğu'da yürütülen katılımcı doğa koruma çalışmaları bakımından örnek niteliğindedir. Oldukça fazla deneyimin elde edildiği bu koruma çalışması kapsamında, yerel halk ve diğer ilgi gruplarıyla işbirliğinin yanı sıra sosyoekonomik projeler sayesinde koruma ve finansal sürdürülebilirlik de sağlanmıştır (Güneş ve Artar, 2007).

Türkiyenin ilk ve şu an tek biyosfer rezervi olan Camili'nin de yönetim planı, Küresel Çevre Fonu (GEF) tarafından desteklenen ve Çevre ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen "Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi"nde ortaya konan katılımcı yaklaşımla hazırlanmıştır. Proje kapsamında 2005 yılında UNESCO tarafından "Biyosfer Rezervi" ilan edilen alanın, etkili, sektörler arası ve katılımcı planlanması ve sürdürülebilir yönetiminin ortaya konması amaçlanmıştır. Bu kapsamda; yönetim planı, ilgi grupları ve korunana alan yakınındaki 6 köyde yaşayan köylülerle paylaşılmış; her köyde yönetim planı koruma hedefleri, vizyonu ve bölgeleme haritasıyla ilgili bilgilendirme çalışmaları yapılmış; yörede yaşayanların görüş, öneri ve katkıları alınmış; daha sonra, yapılan katılımcı toplantılarda Yönetim Planı 6 köyde yaşayan köylülerle tartışılarak karara bağlanmıştır (Güneş ve Adem, 2007). Söz konusu proje kapsamında; Camili'nin yanı sıra Sultan Sazlığı Milli Parkı ve Ramsar Alanı, Köprülü Kanyon Milli Parkı ve İğneada Longoz Ormanlarında da yönetim planları katılımcı yaklaşımla hazırlanmıştır.

Korunan alanlara ilişkin öncelik verilmesi gereken çalışmalardan birisi de yörede yaşayan insanların; korunan alan, bu alanlardan beklenen potansiyel faydalar, getirilen kısıtlamalar, sağlanan yasal haklar ve alternatif gelir kaynakları gibi konularda eğitilmesi ve bilinçlendirilmesidir. Bu bağlamda, özellikle TÜBİTAK tarafından desteklenen ve mevcut uygulamaları genellikle eğitimcilerle yönelik olarak gerçekleştirilen eğitim projelerinin kırsal yerleşimlere yönelik olarak yönlendirilmesi düşünülebilir. Sonuç olarak, korunan alanlarda yetkin bir koruma mekanizmasının gelişimi için, orman köylüsü- orman yetkilisi ilişkilerinin güçlenmesi ve halkla ilişkiler etkinliğine daha fazla önem verilmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

KAYNAKLAR

- Albayrak, F. F. 2010, Korunan Alanların Ekoturizm Gelişimine Etkileri: Camili Biyosfer Rezervi Örneği. Artvin Çoruh Üniversitesi, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Altan, T., 1999. Macahel Biyosfer Rezerv Alanı Olmalıdır. Macahel Dergisi, Sayı 5-6, 26-28.
- Batisse, M., (1997). Biosphere Reserves, A Challenge for Biodiversity Conservation and Regional Development, Environment, Vol 39, No 5.
- Çevre ve Orman Bakanlığı. 2007, Korunan Alan Planlaması ve Yönetimi, Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi Projesi Deneyimi, TŞOF Trafik Matbaacılık A.Ş., Ankara, 167 s.
- DKMP (2010). *Türkiye Korunan Alan Sistemi*. Korunan Alanlar İklim Çalıştayı. <http://www.savepdf.org/download.php?fid=92354> [İndirme Tarihi: 25.03.2011]
- Dudley, N. (Editor), 2008, Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN. x + 86pp.
- Dudley, N., Mulongoy, KJ., Cohen, S., Stolton, S., Barber, CV. ve Gidda, SB., 2005, Etkin Korunan Alan Sistemlerine Doğru. Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Korunan Alanlar İş Programı Uygulama Kılavuzu. Türkçeye Çeviri: Dr. S. Kalem, Montreal, Teknik Seriler No. 18,108 sayfa.
- Ezer, A. 2008, Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Tabiat Anıtları. Doğa Koruma ve Planlama, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Ankara.

II. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu

- Güneş, G., Korunan Alanların Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım: Katılımcı Yönetim Planları, Ekonomi Bilimleri Dergisi, Cilt 3 , No 1, ISSN: 1309-8020.
- Güneş, G. ve Artar, M. 2007, Dana Biyosfer Rezervi Örneğinde Doğa Koruma. 22-24 Kasım 2007, Peyzaj Mimarlığı 3. Kongresi, Antalya,
- Güneş, G. Ve Adem, Ç. 2007, GEF-II Projesi Korunan Alan Yönetimi ve Ekoturizm Yaklaşımı. EİT-Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ekoturizm Semineri, 7-9 Mayıs 2007. Çevre ve Orman Bakanlığı, Kastamonu,
- Koçdemir, Z., 1994. Uluslararası Ulusal Park Politikası İçinde Türkiye Ulusal Park Politikasının Yeri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 103 s.
- Kurdoğlu, O., 2002. Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Yakın Çevresinin Doğal Kaynak Yönetimi Açısından İncelenmesi. Doktora Tezi. KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 294 s.
- Taze, F. 2008, Korunan Alanların Hukuksal Statüsü. İstanbul Üniversitesi, Fen Bil Enst. YL Tezi, Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Çevre ve Orman Hukuku Programı.
- TÜİK, 2014. Adrese dayalı nüfus kayıt sistem sonuçları veri tabanları <http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul> , Erişim tarihi: 6.5.2014
- Ülgen, H., Zeydanlı, U. ed. , 2008, Orman ve Biyolojik Çeşitlilik. Doğa Koruma Merkezi. Ankara.
- UNESCO. *Biosphere Reserves-Learning Sites for Sustainable Development*. <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecologicalsciences/biosphere-reserves/> [İndirme Tarihi: 20.03.2011]
- Zal, N., 2006. Aşağı Meriç Taşkın Ovasının Biyosfer Rezervi Olarak Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 195 s.
- Zeydanlı, U., 2008. Koruma Yönetimi Uygulamaları. Orman ve Biyolojik Çeşitlilik. Doğa Koruma Merkezi, Ankara, 117-140.